

هەلبەستا سیاسی و نیشتمان پەروەری ل دەق هەلبەستفان (قەدری جان)ی

ئەحمەد مەجید عەبدوللا

کۆلیژا زمانان - پشکا زمانێ کوردی (ماستەر/ ئەدەب) ۲۰۲۳-۲۰۲۴

ئەف قە کۆلینە هەولە که بۆ دیارکرنە هەلبەستین سیاسی و نیشتمان پەروەری د هەلبەستین (قەدری جان) دا. و بۆ ئەجامدانا ئەف قە کۆلینێ ژێ هەندەك پارچە هەلبەستین (قەدری جان)ی هاتینە دەست نیشانکرن. ئارمانجا وی ژێ بەرسفدانا ئەف قە پرسیارییه: ئەرێ تا چ رادە هەلبەستا سیاسی و نیشتمان پەروەری پۆل هەبوویه د هشیارکرنە جفاکی دا؟ و ئەرێ شیاپە ئەو گرنگی یە هەبیت و مل ب ملێ خەباتا چە کرداری شۆرەشێ بکەت؟ ئەرێ تا چ رادە هەلبەستفانین کورد و ب تاییهتی (قەدری جان) شیاپە ئەف قە جۆرە هەلبەستێ گرنگیی پێدەن و د ئەدەبیاتا کوردی دا رەنگفە بەدەت.

هەلبەستا سیاسی و نیشتمان پەروەری ئیک ژ وان جۆرە هەلبەستایە کو هەلبەستفانین کورد پەنایێ بۆ دبن بۆ بلندکرنە هەستی نەتەوهیی و هشیارکرنە جفاکی کوردی بەرانبەر ستم و ژێردەستییی، هەردیسان شیاپە پەوشا راستەقینە یا ژیوارێ کوردان دیاربکەت و خەباتەکا مەدەنی ئەجام بەدەت. و هەلبەستفانین کوردان هەر ژ کەفان دا و هەتا نوکە شیاپە ژانرەکی وەکی هەلبەستی د ئەدەبیاتا کوردی دا ژ هەستی نەتەوهیی و نیشتمانی فالانە کەن.

ئەفنى ھزرى. و د بھيترين ھەلبەستا خانى دا، ب ئەفنى شىۋەى دېئىت:

((ئەف پۆم و عەجەم ب وان ھەسارن
كرمانچ ھەمى ل چار كەنارن
ھەردوو تەرەفان قەبىلى كرمناچ
بۆ تىرى قەضا كرىنە ئامانچ)).

(عبداللە. ۲۰۲۱: ۲۵)

كەواتە بزافا ھزرا نەتەوھى مېژوويا وى بۆ ھەلبەستفانين كلاسك دزقرىت. لى دىت نە ب شىۋەى كى بەرفرەھ بيت واتە ((نىشتمان پەرورەرى وەك ئەلقەھى كى گىنگى ھونراوھى كوردى ھەر لە قۇناغى كلاسكى يەوھ تا سەرھەم قۇناغەكانى تر پەنگى داوھتەوھ، بە گوپرەى باروؤخى ئەو سەردەمەى شاعىرىش تىدا ژياوھ، ئەم ئەلقەھى ھونراوھى گۇرانى بەسەردا ھاتوھ، بوارەكەى تەسك يان فراوان بۆتەوھ)). (ئىسماعىل. ۲۰۱۰: ۱۱۰).

• ھەلبەستا سىياسى

د ناپ ئەدەبىياتا ھەر مللەتەكى ب گشتى و د ناپ ئەدەبىياتا مللەتتى كورد دا ب تايەتقى ھەلبەستا سىياسى ب بابەتەكى گىنگ دەھىتە قەلەم دان. ھەلبەستفان ب پىكا ھەلبەستىن خۇ پىن سىياسى خەلك ھاندان ژ بۆ بەرگىركىننى و پزگاركرنا وەلاتى. واتە ئەو پەياما ھەلبەستفانى دقيا بگەھىنىت، ب پىكا ھەلبەستى ژ بۆ ھىشاركرنا خەلكى د ناپ جفاكى دا دگەھاند. ھەلبەستا سىياسى (ئەو ھەلبەستە يا ژ ئەقلى مرؤفى دەردكەقىت و پتر قالبى ئايدولۇژى قەدگىت و دىتن و پراو بۆچوونەكا جودايە دگەل دوژمن و داگىركەران بەرانبەر پزىمىن فەرماندار، دياركرنا ھەلوىستان). (بەرۋارى. ۲۰۰۸: ۳۴). ھەلبەستا سىياسى پەنگفەدانا پویدائىن وى سەردەمى يە و ئايدولۇژى يە كو ھەلبەست تىدا ھاتىە نقىسین ھەلبەستفان ب پىنوسى خۇ ھەولدايە خەلكى كوردستانى ھىشار بكت پىخەمەت پزگاركرنا كوردستانى. ھەلبەستا سىياسى ئەو زمانە كو ژلاپن كۆمەلگەھى قە بۆ دەربىرپىن ژ بىروبوچوونىن خۇ دەھىتە بكارىنان. ھەرۋەسا ژ بۆ پەخنەگرتتى ل سىياسەت و كەم و كورتىپن دەستەھلاتا حكومەتتى بەرانبەر كۆمەلگەھى. واتە

ئەف جۆرە ھەلبەستە ب شىۋەى كى بەرچاف ژ لاپى ھەلبەستفانين كورد قە ھاتىنە نقىسین. و ل سەردەمىن جودا و دىت ھەر دەمەكى ژى ب پەيامەكا جودابىت بەلى بۆ ئارمانجەكا دياركرى ھاتىنە نقىسین و مەبەستا وان ھىشاركرن و بەرگىركنە ل نەتەوھى كە ژىردەست. پەقىن سەرەكى: ھەلبەستا سىياسى، ھەلبەستا نىشتمان پەرورەرى، نىشتمان و مللەت، سىياسەت، ھزرا نەتەوھى.

• چەمك و ھزرا نىشتمان پەرورەرى و نەتەوھى و

سەرھلانا وى

نىشتمان پەرورەرى ھەستەكە د ناخى ھەر تاكە كەسەكى دا دەردكەقىت و ئەو قىان و ھەزژىكرنە د ناخ و دەروونى دا دزىت كو بەرانبەر نەتەوا خۇ ئەف چەندە ھەر ژ كەفن دا د ناپ ھەر نەتەوھ و مللەتەكى دا ھەبووھ، ((بىرى نەتەوھى و بالايى لەلاى كۆمەلە مرؤفىك بۆ چەرخە كۆنەكان دەگەرپتەوھ، ھەر وەكو جياوازى يونان و پۇمان، تۇرانى و فارسى و لای عەرەبىش بىرى عەرەبى و عەجەمى. ئەمانە ھەمووى ئە نەجمى ھەژاندنى ھەستى نەتەوايەتى يا بىرى نەتەوھىيەوھ بووھ)). (مستەفا. ۲۰۱۵: ۱۳). كەواتە ھزرا نەتەوھى گىدايە ب ھەژىنا ھەستى مرؤفى بەرانبەر نەتەوھى خۇ ئەف چەندە ژى بۆ سەردەمى كەفن دزقرىت ھەتا ناپ ژى ھەر ھەبووھ؛ چونكى ((بىرى نەتەوھى سۆزى گەشىتنى خەلكە بە ئامانجە بالاكانى نەتەوھ، ئەو پىش لە ئازادى و ماف و نىشتماندا خۇى نمايش دەكات)). (ھەمان ژىدەر و لاپەر). ئەفە ل وى دەمى دەردكەقىت، دەما كو نەتەوھ دكەقىتە ژىر ستمى و ژيانەكا ژىر دەستى و پەوشەكا نە د جەھى خۇ دا. ھەلبەستفانين كورد ژى وەكى تاكەك كو د ئەفنى كۆمەلگەھى دا ژ ھەمىان زىدەتر ھەست ب ئىش و ئازارپن ژىردەستىيى كرىنە، لەورا ھەر ھەلبەستىن ھەلبەستفانين كەفن وەكى (ئەحمەدى خانى) و چەندىن ھەلبەستفانين دى پىن تا ناپ ھزرا نىشتمان پەرورەرى و نەتەوھى د ھەلبەستىن وان دا پەنگفەدائىنە، سەرھلانا ھزرا نەتەوھى د ناپ كوردان دا دزقرىتەفە بۆ ھەلبەستىن (ئەحمەدى خانى) كو قۇناغا ھزرا نەتەوايەتى د ناپ ھەلبەستىن وى دا د چەسپىت و دىتە رابەرى بزافا

هۆکارە که بۆ دەربەرینا بیروباوەر و سیاسی و کۆمەلایەتی و ورژاندنا خەلکی، بۆ رەخنەگرتن ل کەم و کورتیی خراپە کارییان بکاردینا). (خۆشناو. ۲۰۰۱: ۵۵). ب شێوەیەکی دی مەبەست ژ فەهاندنا هەلبەستا سیاسی ئەو بەرگری کەرنە ژ وەلاتی و ب دەستفەئینانا ئازادی و سەربەخۆیی یان ژ دەمی د بەرژەووندی یا پارتەکی دا دەیتە نقیسین و مەبەست ژێ پاراستا ناف و دەنگی یا وێ پارتی یە و ژ بۆ گەهشتنا ئارمانجین خۆ یان ژێ... هتد. ب شێوەیەکی گشتی دشیین بیژین کو هەلبەستا سیاسی ئەو هەستا نازک و پر سۆزە کو ل بەرانبەری قیان و حەزژیکرن و وەفاداری یا نەتەوویی و نشتیمانی دیاردبیت. هەلبەستفان ژێ بەری هەر کەسەکی هەستێ خۆ دبیینت د ناف جفاکەکی د خەو دا کو هاندانەک و هوشیاری کەرنە که بۆ دەستفەئینانا سەربەخۆیی و مافین مروّفایەتی دژی دوژمنان لەوما هەلبەستفان د ئەفێ رەوشی دا بێ دەنگ نەبوویە.

• سەرهلدانا هەلبەستا سیاسی د ناف ئەدەبی

کوردی دا

ئەگەر ئەم ل درێژاهی یا میژوو یا ئەدەبی کوردی فەگەرین دێ بینین کو هەر د سەردەمێن کەفن دا جۆرە هزرەکا نەتەووی و سیاسی د ناف هەلبەستین وان دا دەیتە دیتن. ئەفان هەلبەستفانان ب ریکا پینقیسی خۆ ئەو هزرا خۆ یا نەتەووی و سیاسی د ناف هەلبەستین خۆ دا ئاراستە کرینە. بیگومان هەلبەستفانین مەیین نافدار ژێ گەلەکن. و هەتا نەهاتنا هەندەک ژ هەلبەستفانین خۆدان ئەفێ هزری دەربەرینین نەتەوویی و سیاسی د ئەدەبی کوردی دا پەیدانەبوویە. (ب دیتنا نقیسەر و رەخنەگران ژێ میژوو یا سەرهلدانا هەلبەستا سیاسی و نشتیمانی د ئەدەبی کوردی دا بۆ دەستپیککا پەیدابوونا حوکمی عوسمانی دزقریت، کو کوردستان د ناف دا ب بوو چەند پارچەک و هاتبوو دابەشکرن د نافبەرا هەردوو ئیمپراتوریەتا عوسمانی و ئیرانا سەفەوی دا). (کاروانی. ۲۰۰۴: ۷۰). واتە ئەفە بەلگەیه و وێ چەندێ پشتراست دکەت، کو سەرهلدانا ئەفێ جۆرە هەلبەستێ د ئەدەبی کوردی دا دزقریت بۆ وێ زۆم و زۆرداریا کو هەردوو دەولەتین عوسمانی و سەفەوی ل

بەرانبەر ئاخ و وەلاتی کوردستانێ کری. ب شێوەیەکی نەمروّفایەتی دژی کورد و کوردستانێ راوہستان. ئەف رەوشا خراب ژێ بۆ ئەگەرێ بلندبوونا هەستێ نەتەواوەتی یێ مروّفی کورد. هەلبەستفان ژێ بەری هەر کەسەکی ئەو هەستە د ناخی وی دا ژدایک دبیت و ب ریکا هەلبەستا خۆ قیان و حەزژیکرنا خۆ بۆ وەلاتی خۆ دەردبپیت. چونکی (دەربەرینا سۆز و خۆشەویستی بۆ نشتیمانی تیکە ژلایەنین گرنگین نافەرۆکا هەلبەستا نشتیمانپەروری و هەلبەستفان د ناخی خۆ دا کۆمەلەک تشتی تاییەت ب نشتیمانی فە دلشینیت... ئەفە ژێ گریدای بوو ب وان گوھۆرین و بارودۆخین تیک ل دویف تیک کو ل وی ماوہیی دا ب سەر کورد و ئاخا کوردستانێ دەهاتن). (بالەکی. ۲۰۰۵: ۱۶۰). ل وی دەمی هەلبەستا نشتیمانی و سیاسی ل دەف هەلبەستفانین کوردان یا پەیدابووی دەما کو هەست ب زۆم کرین واتە (نافەرۆکا سیاسی و نشتیمان پەروری وەکی چەمکەکی بەرفرەه ئەو نینە د سالانین بیستان دا تشتەکی نوی بیت، بەلکی ئەگەر ل میژوو یێ ب زفرین، د هەلبەستا چەندین هەلبەستفانان دا دێ بینین، کو هەندەک ژ وان هەلبەستفانان وەکی: (ئەحمەدی خانی، سالم، حاجی قادر). (هەمان ژیدەر و لاپەر). واتە ل وی دەمی نافەرۆکا بابەتی پتر بەرەف هەستێ نشتیمان پەروری دچوو، بەلێ پشتی هینگی و ب تاییەت سەدی بیستی رەوشا کوردان پتر گوھۆرین ب سەردا هات و گەلەک روویدان و بوپەر پەیدابوون. ئەف چەندە ژێ بۆ ئەگەر کو هەلبەست دەست ژ شیوازی خۆ یێ کەفن بەردەت دا کو بشیت پەیاما خۆ بگەهینیت؛ ئەو بوو (نافەرۆکا هەلبەستا کەفن هاتە گوھۆرین بۆ نافەرۆکەکا نوی ژ ئەنجامی بارودۆخین سیاسی و پەیدابوونا بوپەرین نوی د جفاک و ژایانا مللەتی کورد دا تشتەکی پیدقی بوو، هەلبەستفان دەست ژ بابەت و نافەرۆکا هەلبەستا کەفن بەردەن و بەرەف بابەت و نافەرۆکەکا نوی بچن، دا کو ل گەل پیدقیاتیین ژیان و سەردەمی بگونجیت). (محەمەد. ۲۰۰۶: ۲۰۳). ژ ئەنجامی وان هەمی کاودان و سیاسەتا خراب ئەوا ب سەری مللەتی کورد هاتی و ئەفێ رەوشا هوسا نەئارام کارتیکرن ل سەر هەست و سۆز و دەروونی کۆمەک ژەلبەستفانان کرێه.

ل دوماھىيى دىشىن بېژىن ل دويڧ وان ژېدەرېن ئاماژە پى ھاتىھەدان كو سەرھەلدانا ھەلبەستا سىياسى د ئەدەبىي كوردى دا بۇ سەدئ بېستى دزڧرېتەڧە. ئانكو (ئاشكەرەپايە دەستېپىكا سەدئ بېستى ب گشتى و سالىن جەنگى ئىكىي يى جىھانى ب تايىھەت بۇ خۇ كاودانە كى نوى د جىھانى و ل كوردستانى دا پەيداكر، ژلايى سىياسى ڧە زەمىنەپە كا ئالوگورە كا مەزن پىكئينا ھەر ژبەرھەندى بابەت سىياسى ژى راستەوخۇ و ب شىۋازە كى نوى و سەردەمانە چوو د ناف تاقىكرنا ھەلبەستى دا). (ئىسماعىل. ۲۰۱۰: ۱۱۱).

• ئەركى سىياسى و نىشتىمانىيى ھەلبەستى ل دەڧ

ھەلبەستقانىن كوردان

ھەلبەستقانىن كورد ب رىكا ھەلبەستا خۇ چەندىن بابەتتىن جۇراوجۇر يىن گرىداى ب نافەرۇكا سىياسى و نىشتىمانى بەسكرىنە، كو دەرېرىن ژ گىانى نىشتىمانىيى ھەلبەستقانى دكەت و گازىيا ھشىارى يا تاكى كورد دكەت و بارودۇخىن سىياسى يىن مللەتى وپنە دكەت. ئەۋرى:

۱- دەرېرىنا ڧىانى بۇ ئاخ و نىشتىمانى

دەرېرىنا سۆز و ڧىانى بۇ نىشتىمانى ئىكە ژ لايەتتىن گرنگىن نافەرۇكا ھەلبەستا نىشتىمان پەرورەرى و ھەلبەستقان د ناخى خۇ دا كۆمەك تىشتىن تايىھەت ب نىشتىمانى دلڧىنىت، ب رىكا دەرېرىنا چەند پەيڧىن جوان ھەلبەستى د ئاڧرىنىت.

۲- ھاندان و ھەست لڧاندنا گەنجىن كورد بۇ بەرى خۇ

دانه زانست و ھونەر و خواندى.

خواندن و زانست ژېدەرې ئاڧاكرنا ھەر كۆمەلگەھە كى يە و ئاسويا ھزركرنا تاكىن كۆمەلگەھى ژى بەرفرەھ دكەت، ب پەنگەكى كو ۋەھا ژ ھەر كەسەكى دكەت كو ب دىتنە كا ھوير و ئاڧلانە بۇ مەسەلېن گرىداى ب خەباتا نەتەۋەپى و نىشتىمانى و سىياسى بچىت... ھەلبەستقانىن دىتتا وان ۋەسابوۋپە كو نەخوئىندەۋارى ھۆكارەكى سەرەكى بوۋپە بۇ پاشخستنا خەباتا ئازادىخوۋازى يا كوردى.

۳- دياركرنا زۇم و زۇردارى يا دوژمنان بەرانبەر كوردان

ھەلبەستا سىياسى و نىشتىمانى كاودانىن دژوار و زۇم و ستەمىن ل كوردان ھاتىنەكرن وپنەدكەت و چەندىن

پروۋيدان و ئەشكەنجەدان و ئازاردانا تاكىن كورد د ناف ھەلبەستىن ھەلبەستقانىن دا پەنگەڧە دەت ۋەكى پراۋەستان ل دژى دوژمنكارىيى.

۴- بەسكرىنا ھەژارى و بى كەسى و ئارمانجىن بچە

نەھاتىيىن كوردان

پترىا ژيانا مللەتتى كوردان يا ۋەسابوۋپە كو دگەل ئاراستە و پىلېن مېژوۋپى چەند دەرڧەتەك بۇ ھاتىنە پەخساندن و رىخۇشكەر بوۋپە بۇ دەستقەھاتتا بەشەك ژ ئارمانجان، بەلى ژبەر ھندى ژى ھەلبەستقانىن كورد د ھەر سەردەمەكى دا ھەست ب ئەڧى رەۋشا كوردان كرىە و ھەمبەرى ئەڧى يەكى بېدەنگ نەبوۋپە و ب رىكا ھەلبەستى ئەڧ ھەستە دەرېخستىنە.

٥- وه‌سف و ده‌رتێخستنا جوانی یا سروشتی کوردستانێ
تێک ژ لایه‌نێن گرنگین نیشتمان په‌روه‌ری یێ ل
ده‌ف هه‌لبه‌ستفانێن کوردان، ده‌رتێخستن و وه‌سفکرنا
دیمه‌نێن جوانین کوردستانێ یه. کو جو‌ره خو‌شیه‌ک
تێخستیه د ده‌روونێ وان دا و بوویه ئیلهام به‌خش.
(باله‌کی. ٢٠٠٥:١٦٩:١٦٠).

پراکتیزه‌کرنا هه‌لوه‌یه‌ن هه‌لبه‌ستا (قه‌دری جان‌ی)

١- هه‌شیاری یا نه‌ته‌وه‌یی و نیشتمانی

(قه‌دری جان) هه‌لبه‌ستفانه‌کی هه‌شیاره، د هه‌لبه‌ستین
خۆ دا وینه‌کی هه‌مه‌ لایه‌نه ژ ژیاواری جفاکێ کوردستانێ
پێشکێشکریه. ئە‌قه‌ ب خۆ به‌لگه‌یه بو سه‌لماندنا ئە‌قێ
راستییی کو گه‌له‌ک ژ هه‌لبه‌ستین (قه‌دری جان) ی سیاسی
نه و په‌یوه‌ندیا وان دگه‌ل دوره‌یلی گه‌له‌کا به‌پێزه.
(قه‌دری جان) د هه‌لبه‌سته‌کا خۆ دا هه‌لوێستی خۆ ل
هه‌مبه‌ری (بارزانی) دده‌ته دیارکرن:

((له‌شکه‌رین تورک و ئیران

باله‌ فرین ترۆمان

هیچ تو هافل نه‌کرن

دیسان ل سه‌ر بیان

دیسان ل ناف مه‌یدان

ده‌نگ دکه

جه‌نگ دکه

بارزانی.. بارزانی)).

(مزووری. ٢٠٠٢، ١٣٤:١٣٥).

(قه‌دری جان) مینا په‌وشه‌نبیره‌کی سه‌رده‌مێ خۆ
وینه‌کی ته‌فگر ژ ژیاواری کوردان پێشکێش دکه‌ت. وه‌سا
دده‌ته دیارکرن کو ئاریشا کوردان ئاریشه‌یه‌کا نیف ده‌وله‌تی
یه و گه‌له‌ک وه‌لات پیلانان ل دژی کوردان دگێرن، ئیران
و عیراق ب هه‌می هێزا خۆ هه‌ول دده‌ن کو کوردان و
سه‌رکردی وان واته (بارزانی) ژناف به‌ن، لێ نه‌ ملله‌تی
کورد دکه‌فیه‌ ژێرده‌سته‌لاتا وان و نه‌ بارزانی بێ ئومێد
دبیت، به‌لکو ملله‌ت ب سه‌رکردایه‌تی یا خۆ قه‌ هه‌ر دی
به‌رده‌وامیی ده‌نه تیکۆشانا خۆ.
هه‌لبه‌ستین سیاسی و نیشتمان په‌روه‌ری هه‌رده‌م

ئالافه‌کی هه‌شیارکرنا نه‌ته‌وه‌یی یه، له‌ورا هه‌لبه‌ست گه‌له‌ک
جارا ئاوینه‌یا ژیاواری یه و وینه‌کرنا وی په‌وشا د جفاکی
دا هه‌ی. هه‌لبه‌ستین (قه‌دری جان) نه‌بنتی ئاوینه‌یا ژیاواری
یه به‌لکو گه‌له‌ک جارن بزافه‌که بو گوهورینا جفاکی و
هه‌شیارکرنا ملله‌تی کو ئە‌و په‌وشا نه‌رینی به‌یتته گوهورین:

((ده‌ورا فه‌له‌کی، ئە‌گه‌ر کو کینه

رازان ژ مه‌ره، قه‌ت ب کیر نینه

مه‌سکه‌ن نه‌ نقین، دار و ده‌قینه

رابه به‌درخان، دی رابه‌ لو لو!!

چما نابێژی، گه‌لو چ ماله)). (مزووری. ٢٠٠٢:٩١).

هه‌ردیسان د پارچه‌کا دی دا دبێژیت:

((سه‌برا مه‌ نه‌ما، بنال، بکاله

رابه ژ مه‌ره مه‌یدان که‌ماله

رابه به‌درخان، دی رابه‌ لو لو!!))

(هه‌مان ژێده‌ر. لاپه‌ر ٩٢).

هه‌لبه‌ستفان وه‌سا دده‌ته دیارکرن کو ئاگه‌هداره‌ ل سه‌ر
په‌وشا وه‌لاتی خۆ. لێ ئە‌ف په‌وشه‌ په‌وشه‌کا نه‌ئارامه‌ له‌ورا
ئیدی سه‌برا وی نه‌ما و ل سه‌ر شوپا (ئهمین عالی به‌درخان)
ژ (به‌درخان)ی ساڤا دخوازیت کو پابیت و ئە‌قێ کاودانی
ب گوهوریت، هه‌لبه‌ستفان ب ئاشکه‌رایێ دده‌ته دیارکرن
کو ئە‌ف ژیاواری وی پازی ناکه‌ت و ژیاواریه‌کی دی دخوازیت.
گۆتارا سیاسی یا (قه‌دری جان)ی ژ ئالیی هه‌شیارکرنا
نه‌ته‌وايه‌تی فه‌ دگه‌هیه‌ته ئاسته‌کی وه‌سا بلند کو نه‌ بنتی
خه‌لکین ساده و هه‌فه‌ولاتیین ئاسایی دکه‌ته ئامانج،
به‌لکی ب پینگافین لوژیکی و هزره‌کا مه‌زن به‌ری خۆ
دده‌ته په‌وشه‌نبیر و زانایین کوردان و ژ وان د خوازیت کو
شێواز و نیرینا خۆ ب گوهورن:

«نیشتمان برینداره

وه‌ختی ئە‌فسانه‌ نیه

له‌به‌ر چاوان سه‌داره

وه‌ختی بێگانه‌ نیه

ئهی جه‌نابی ((پیره‌مێرد))

سأل دیدهی گه‌رم و سه‌رد

بوچی تو پر ئە‌که‌ی ده‌رد؟

وه‌ختی ((مه‌ی خانه)) نیه

ئەي كچە لە ((چەم چەمال))
 ((كچە كورد)) كچە دەلال
 لە حەد دزیاوہ تۆ مەنال
 وەختە گریانە نیە
 ئەي ((نالی)) ی دیوانی
 بۆ ماچیک شەیدانی
 تۆ خۆت ئەكەي ھەرزانی
 وەختی ((قوربانە)) نیە».
 (مزووری. ۲۰۰۲: ۱۴۴).

یا ب نینۆکا پالا
 ئین ب خوین
 ئین برین
 گەلەك پەبەن ژ برچینا كوشت
 تە ئاڤاكر دبن دا پروونشت
 ئەوئ ل سەر سەرى تە ھەلەوہشە)).
 (مزووری. ۲۰۰۲: ۱۲۷).

كۆچكا مەزن و دەره بەگان ب دەست و لەپین ھەزاران
 ھاتینە ئاڤاكرن، گەلەك كەس تووشی برس و نەخۆشیا
 بووینە ھەتا كو ئەف دەره بەگە شیاينە كۆچكین وەسا ئاڤا
 بكەن كو ھەلبەستفان ژ دل دخوازیت ئەف كوچكە ب
 سەرسەرى دەره بەگی دا ب ھەرفیت، كەواتە ھەلبەستفان
 نەرازی بوونا خو ددەتە دیاركرن و داخوازا گوھۆرینا ئەفی
 ژیوارى جڤاكي دكەت. ئەو جڤاكي كو دەره بەگ ل سەر
 كیستی ھەزاران خو پئ دەولەمەندكرینە.

۳- پشتهفانیكرنا سوشیالیزم و ماركسیزم

د بەرھەمەن (قەدری جان) دا ھەزارا ماركسی ھەبوویە،
 گەلەك جھان پشتهفانیا خو بۆ دایە دیاركرن، ئەفە ژى
 وئ ھەلبەستى دا دیاردییت كو ھەلبەستفان تیدا دیبژیت:

((ب ئاگرى دلئ زاھدەكى دچە حەجا...))

ب ھەوہسا ئەفیندارئ بەر ب دەلالا خوہ دچە،

ب ئارەزوویا زاروكى را د پەلكە دیاا خوہ دكە،

ئەز دچم مۆسكۆ.....)). (مزووری. ۲۰۰۲: ۱۶۵).

ھەبوونا ھەزارا ماركسیەتئ ل دەف ھەلبەستفانی
 ژئەنجامئ وئ نەدادپەرورەییئ و جوداھى یا چینایەتیئ
 دروست بوویە كو بەرانبەر مللەتئ وی دەھتتەكرن. ب
 فەر دینیت كو مللەتئ وی پیدئى ب ماركسیەتئ یە و
 لەورا ئەف ھەرزە ب پیرۆزى دینیت و ب فریاد پەسەكى
 دزانیت بۆ گەلئ خو، ھەلبەستفان ئاڤئ باژیرئ (مۆسكۆ)
 دئینیت، كو پایتەختئ ئیکەتیا سوڤیەتا بەرى و ئاڤەندا
 ماركسیزم و كۆمونیزمئ بوو ل جیھانئ، لەورا قەدرى جان
 سەرەدانا خو بۆ (مۆسكۆ) ھەرورەكو حەجئ دزانیت، واتە
 ئەو ھەستئ كو ل دەف حەجیەكى پەیدا دیب ل دەمئ
 سەرەدانا(كەعبئ)دكەت، ل دەف وی ل دەمئ سەرەدانا
 (مۆسكۆ)بئ دیاربوویە.

ھەلبەستفان ب دەرپرینا (نیشتمان بریندارە) دەست
 پیدكەت و ب ئەفی شیوہى پەوشا مللەتئ كورد ددەتە
 دیاركرن، پاشى ئیکسەریبەكا قەبەر بۆ ئەفی پەوشا ھەي
 دەست نیشان دكەت، ئەفە ژى ل وی دەمى كو دیبژیت:
 (وەختئ ئەفسانە نیە) ئەفە ب خو ھەلوئستەكئ واقع
 بینانە یە ئانكو پریالیزمى یە، چونكى ھەلبەستفان داخواز
 ژ مللەتئ دكەت كو دەستان ژ ئەفسانە و تشتین بئ بنەما
 بەردەن و بەرى خو ب دەنە راستى یا جڤاكي، قەدرى
 جان پەياما خو یا گرنگ ئاراستەیی ھەلبەستفانەكئ وەكى
 (پیرەمیرد) ی دكەت و پەخنەیی ژ شیوازئ خەمگینئ
 ھەلبەستین وی دگريت. كەواتە ئەو بەروفاژئ (پیرەمیرد)
 ی كو بتئ ژیوارئ كوردان وینەدكەت و دخوازیت كو
 كورد بكەفئە پیناژوئیا گوھۆرینئ دا و بتئ شوپا خەم و
 پەشیمانئیی نەگرە بەر. پاشى بەرى خو ددەتە (نالی) و
 پەخنئ لئ دگريت كو بتئ گرنگى دایە بابەتئ ئەفینئ
 و حەرزبكرنئ، وەسا دیارە كو مەبەستا (قەدرى جان) ی
 ھەلبەستفانئین سەردەمئ وی ب خو نە كو ھیشتا ل سەر
 شیوازئ ھەلبەستفانئین وەكى (نالی) ھەلبەستان د فەھینن.

۲- پەنگفەدانا جوداھى یا چینایەتى

(قەدرى جان) وەك پشتهفانەكئ چینا ھەزار و بن
 دەست گەلەك ب جوانى، ھویری و شارەزابى جوداھى یا
 چینایەتى یا سەردەمئ خو بوویە، ب تاییەتى ئەو ھەڤرکى
 یا بەردەوام كو د ئاڤەرا چینا دەره بەگ و چینا جوتیاران
 دا ھە یە قوربانئین ئەفئ ھەڤرکیئى ژى پرائى یا جاران
 جوتیارن:

((كۆشكاتە یە ھیم ڤالا

ھەردىسان د بىرەۋەريا شۆرەشا (ئوكتوبەر) ئى دا
دېئىت:

((د ولاتى قەيسەران تام چل و سى سال بەرى
گوربوو ب دەستى لەنن شۆرەشا ئوكتوبەرى
مىنا پىلى دەريايى پىنجبەر، پالە، جەفا كىش
د دەستان ئالا ماركس، لەنىنى مەزن ل پىش
ئاژۇتن سەر كەلە و بەدەنى ژ ھەزار سال
ب جاکوچ و داسىن خۆ دەنگى تۆپان كرن لال)).
(مزورى. ۲۰۰۲: ۱۶۹).

ھەلبەستقان ب ئاشكەرايى وى راستىيى دەتە دياركرن
كو ماركسىزم و كۆمونىزم شىانا گوھۆرنا ژىۋارى ھەيە،
ماركسىزم ئەقى شىانى دەتە گەلان كو ژىۋارى خۆ ب
گوھۆرن و ب سەر گەندەلى و نەدادىيى دا زال بن و
جفاكى نمونەيى پىك بىنن. ئەۋى وىنە دەتە پىش چاف
كو بزافا ماركسىيەت ب رەنج و ماندووبونا خۆ ھىزا ژناڧرنا
چەكى ستەمكار و جوداھى يا ئايدۆلۈژيەتا چىنايەتى ھەيە.
ھەردىسان د ھەلبەستا (ھەيڧا سۆر) دا، ھەلبەستقان
ئىكسەر دچىتە سەر پەسنا ئىكەتى يا سۆڧىەتتى، مەبەستا

((ھەيڧا سۆر،

نىشانا ئاشتى يە

ھەلبوو ژور،

مزگىنا دۆستانى يە...

گەھىشتە ئاف ھەيڧ و ستىرپن ئاسمانان

دەرکەت... وان ڧەخوینە

دەۋەتا ئاشتى و دوستانى

ب كەيڧ خۆشى

ب دلگەشى

ب وان پە گوڧەند بکە

ل ئاسمانان)).

(مزورى. ۲۰۰۲: ۱۵۰).

راستە ھەلبەستقان شانازىيى ب وى ھەيڧا دەستکرد
دكەت كو بو ئىكەمىن جار ژلايى سۆڧىەتتى ڧە بو دەرفەي
گەردوونى ھاتى يە شاندىن لى د راستى دا ئەو شانازىيى ب
كەلتوور و رەۋشەنبىر و گوڧار و سىاسەتا دەستەلاتدارى يا

ئەى ديموكرات تورك قارداش
برادەر اخوان، يولداس
ئەم ھەقال و جيران
دوزمن ئەمريكان
ئىنگليز، ئنگليز
زھار ژوان نەبن ليز)).
(مزوورى. ۲۰۰۲: ۱۳۶).

ب ديتنا ھەلبەستقانى بەرپرسى سەرەككىيى دوبرەكى
و ھەفركى يا گەلېن پوژھەلاتا ناڧىن ئەمپرياليزما جىھانى
و ب تايىت ئىنگليز و ئەمريكا يە. ھەلبەستقان شىرەتان
ل كورد، عەرەب، فارس و توركان دكەت كو ب سەر ئەقان
پيلانان زالبن و نەھيلن ئەف ھىزىن جىھانى بەرژەوھندىيىن
وان يىن ھەفشك تىك بدن. ئەفە ژى لىنيرىنەكا لوژىكى
يە بو ژيوارى كو كىم ھەلبەستقان شىاينە بگەھنى.

((ئەو پەيمان

ئەو فەرمان

ئەو ژارامان

ئەو درانى سەھى ھار

ژ لەندەن

ديارى ھاتە شاندىن

ژبو نەكرىن كەچال

تقا چەند دەرھەقى مال بو كوشتنا ئازادى خواز

كوشتنا عەرەب و كوردىن بەلنگاز)).

(مزوورى. ۲۰۰۲: ۱۵۴).

ھەلبەستقان جارەكا دى پوژتستويا ئەمپرياليزمى دكەت
و ھەسا دەتە دياركرن كو دەرەسەرى و نەھامەتبيىن
گەلېن پوژھەلاتى، ئەووين ل دەستھەلاتا ئەمپرياليزمى دانە
ژبەر سىياسەت و دكتاتورى و نەمروڧانەيا زلھىزىن جىھانى
و ب تايىتەتى (بريتانيا) كو زىدەتر ژ ھەر ۋەلاتەكى جىھانى
پۇلەكى نىگەتيف د ئەقى وارى دا ھەبوو.

ھەرديسان ل سەر بابەتى دژايەتيكرنا ئىمپرياليزما
جىھانى و ھەزىن نەپەوايىن پوژئافاي ژبو بن دەستكرنا
گەلېن پوژھەلاتى، ھەلبەستقان داخوازا سەربەستىيى بو
كورد و عەرەبان دكەت:

((كوردىن پەبەن

ئىكەتى يا سوڧىتەتى دكەت، ۋەكى پەياما ناشتى و كەيف
خوشى و دلگەشيبى دەتە نياسين، ھەر د بەردەوامى يا
ئەقى ھەلبەستى دا دىيژىت:

((ھەيڧا سوڧ... نەخويخوارە

ژبو ئافاكرنى ھاتىە چىكرن

شىانا ناشتىي يە

مزگينا دوستانى يە

بژى ھەيڧا سوڧ!

بلندبە

گولا سوڧ...)).

(مزوورى. ۲۰۰۲: ۱۵۲: ۱۵۱).

ھەلبەستقان جارەكا دى ستايشا ھزرا ماركىسى و
كومونىستا سوڧىتەتى دكەت. و دەتە دياركرن كو ئارمانجا
سوڧىتەتى بنتى ئافاكرنە ئانكو سوڧىتەت بنتى ناشتى و
مروڧايەتبيى بەلاف دكەت. و ئەف راستى يە پتر ديارديت
دەمى ل دووماھى يا ھەلبەستى دىيژىت: (بژى ھەيڧا سوڧ،
بلندبە گولا سوڧ...) ئەفە ژى باۋەرى و ھەزا ھەلبەستقانى
بەرانبەر فەلسەفا ماركسىزم و شوپا سوشىاليزمى نىشان
دەت.

ھەژى يە بىيژىن كو پەسنا (قەدرى جان)ى بو ماركسىزم
و ئىكەتى يا سوڧىتەتى، پەنگەدانا وى سوڧ و قىانا وى
بو ۋەلاتى خو ھەى كو ھەزدكەت ئەف ھەلوستى كو
ماركس ب پىڧە دچىت كو بانگەوازي يا (ئازادى، يەكسانى،
ناشتى و مروڧايەتى، مافى كەمىنەيان، دژى دەرەبەگايەتى،
دژى جوداھى يا چىنايەتى، ب دەستھەئىنانا مافى پالە و
پىنجەران)ھ. لەورا ھەلبەستقان ۋەكى ھەلوستەكى
نىشتمانى داخوازا ئەقان بنەمايان بو مللەت و گەلى خو
دكەت.

۴- دژايەتيكرنا ئىمپرياليزمى

(قەدرى جان) د ھەلبەستىن خو دا گرنگى دايە پۇلى
نىگەتيفانە يى ئىمپرياليزمى و دژى وى پراۋەستايە و د ئەقى
مژارى دا گەلەك جارن دوزمىن كوردان ب قوربانىيىن
ئەقى ئىمپرياليزمى ل قەلەم دايە:

((ئەى برادەرى عەجەم

اخوان عەرەب الاشم

عەرەبەن فەقیر،

كوردین بن دەست

ژ بە لا وان نازاد بکه (...).

(مزووری. ۲۰۰۲: ۱۵۱).

کەواتە هەلبەستفانتین کورد و عەرەبان ب هەلویستەکی
هەفیشک دا دبینیت و وەسا هەست دکەت کو هەردوو
پیدفی ب نازادی و سەرەستیی نه.

۵- پەنگەدانا سەرکردە و کەسایەتیپین نیشتمانی

هەلبەستفان ژ بو بلندکرنا مۆرال و هەستی نەتەوهیی
یا تاکێ مللەتی کورد، پەنایی بریە پەسنکرنا کەسایەتیپین
نیشتمانی ئەوین سیمبۆلی نەتەوهیی دەینە هژمارتن وەکی
(بارزانی و پیشەوا قازی محەمەد و مالباتا بەدرخانیا). کو
ئەفەزی پتر بو لغاندا هەستی نەتەوهیی یە، ل دەف تاکێ
کورد:

((شیرەت وەلات

شیرەت وەلات

رۆژا کوردستانی هەلات

مزگین ل وە بارزانی هات

چیاپی زاگروس بی دەنگ مابوو

باخچە و باخ بی پەنگ مابوو

ئەو نەوالان بی پەنگ مابوو

شیرەت وەلات

شیرەت وەلات

رۆژا کوردستانی هەلات

مزگین ل وە بارزانی هات)).

(مزووری. ۲۰۰۲: ۱۴۱).

هەلبەستفانی قیایە بی ئومیدی ل دەف تاکێ مللەتی
کورد دروست نەبیت. لاوازی د قیانا ئاخ و وەلاتی دا
شین نەبیت، ب هاتنا (بارزانی) و دروست بوونا شۆرەشا
گەلی کورد دی گەهنە مافی خو ئەفجا بی هیفی نەبن و
جوۆش و خرۆشیهک د دەروونی خەلکی دا دروست کریه.
و هەردیسان ل چەند پارچین دی یین هەلبەستی بەحسی
رۆلی (بارزانیی نەمر) کریه.

هەردیسان د پارچەکا دی دا کارەسات باری ژناقچوونا
کۆمارێ و شەهیدکرنا سەرۆکی کۆمارێ پیشەوا (قازی

محەمەد) ی وینەدکەت:

((ئە ی پیشەوایی نافدار

دوژمن ئەگەر تو کوشتن

نافی تە بی پر شیرین

هەتانی ئەبەد هشتن

هەر جارا کو لنگی وە

سەر سەری وان کل دبوو

گیانی وە بلندتر

بەر بە ئەزمان هلدبوو

ئەم دزانن...)).

(مزووری. ۲۰۰۲: ۱۴۸).

سەرەرای شەهیدکرنا پیشەوا (قازی محەمەد) ی، کو
کارەساتەکا مەزنبوو و کاریگەرەکا گەلەک ئیخستە سەر
دەروونی خەلکی و مللەتی کوردان، کو خەونا کوردا و
کۆمارا کوردان هیشتا یا سافا بوو ژناقبرن. هەلبەستفان
وەکی ئەرکەکی نیشتمانی هەست ب وی بەرپرسیارەتیپین
کریه کو مللەتی کورد هشیاریکەت و کورد هەمی پیشەوا
(قازی محەمەد) ن. ئەگەر گولەکی ژناف ببن، چەندین
گولین دی دی شین بن. و پیشەوا بو هەتا هەتایی د ناف
مللەتی کوردان دا دی وەکی سیمبۆلهکی نەتەوهیی هەر
مینت.

هەلبەستفانی قیایە رۆلی فیداکارین نیشتمانی بەتە
دیارکرن، دۆزا کوردی پیدفی ب قوربانیدانی یە، چەندین
کەسایەتیپین پر بها جانێ خو گوری کرنه:

((میری کورد

لاوی کوردستان

نەقیی بەدرخان

جەلادەت

فیداکار خوەدیپ هیمەت

چەندەکی وی کر دفر دە بن ئاخ بوو

گیانی وی بلندی ئاسمان بوو

درییا نیشتمان

خوەدیپ ب جان

گیانی خوە کره قوربان

نەمرییه، زیندییه...

ناڧى ۋى ئەبەدى يە...).

(مزوروى. ۲۰۰۳: ۱۵۷).

۷- ئەو جفاكى كو (قەدرى جان) تىدا ژىيى كاريگەريە كە
تېكجار مەزن كرىە سەر ھەستى ۋى يى نەتەۋەيى كو
ئەو ھەلبەستىن سىياسى و ۋەلات پارىزى و نىشتمانى ب
قەھىنىت.

۸- سىياسەت تىشتەكە ھەمى كەس ب ساناھى تىناگەھن.
بەلى (قەدرى جان) شىياھ ب زمانى خۆ يى سادە گەلەك
پەياما ب رېكا ھەلبەستىن خۆ يىن سىياسى بۆ خەلكى
بگەھىنىت.

ھەلبەستفانى گىرنگى و پىرۆزى يا بەختىرنا گىانى ژ
پىخەمەت ئاخ و نىشتمانى دەتە دىاركرن، ئەۋىن گىانى
خۆ بۆ ۋەلاتى بەختەن ئەو نامرن بەلكى زىندىنە و
ھەلگىرپىن پىيازى وان بۆ ھەردەم دى مېنن. دوژمن نەبتى
رېبەرىن شۆرەش بەلكى قەلەم دوستىن مللەتى ژى دكەنە
ئارمانچ بۆ بىرېكرنا ھىزا نەتەۋەيى، ھەلبەستفان پتر ژ ھەر
كەسەكى د ناڧ كۆمەلگەھى دا ھەزكرىە ھەردەم مللەت
بەرگى نىشتمانى بپۆشيت، د ناخ و دەروونى مللەتى دا
ڧيانا ۋەلاتى بچىنىت، پىنڧىس و پەياما خۆ مل ب مل
شۆرەشىن چەكدارى دژى دوژمن و داگىركەران بكارىنىت.

• ئەنجام

۱- ھەلبەستا سىياسى شىياھ بىتە دەنگ و رەنگى نەتەۋا
زۆلم لىكرى.

۲- ھەلبەستا سىياسى و نىشتمانى رۆلى ۋى ژ رۆلى
شۆرەشا چەكدارى كىمىترنەبوۋىيە و ل ھەمبەرى دوژمنى
راۋەستىت دا كو بشىت داخازا ئازادى و مافى گەل و
نەتەۋەيى بكت.

۳- ھەلبەستا سىياسى و نىشتمانى يا كوردى شىياھ رەۋشا
راستەقىنە يى ژىۋارى كوردان دىاربكتەت. و شىياھ ئەو زۆلم
و نەدادى يا بەرانبەر كوردان ھەي ۋىنە بكتەت. و خەباتەكا
مەدەنى ئەنجام بەت.

۴- (قەدرى جان) ھەلبەستفانەكىن ھايدارە ژ رەۋشا
سىياسى و جفاكى يا مللەتى خۆ و ھەول داپە دىتتا خۆ بۆ
ئەڧى چەندى ب دەتە دىاركرن.

۵- ھەلبەستفان رەخنەي ژ جوداھى يا چىنايەتى
دگىرەت و ھەر د ئەڧى رىچكى دا رەخنەي ئاراستەي ژىنا
دەرەبەگان دكتەت.

۶- ھەلبەستفان ب رەنگەكى راستەۋخۆ و ھندەك
جارا ب رەنگەكى نەراستەۋخۆ پەسنا فەلسەفا ماركسى و
سىستەمى كۆمۇنىستى دكتەت. و ھەلبەستفان ئىكەتى يا
سۆڧىيەتى ب ھونو دىموكراسىيەت و مروڧايەتپىيى ل قەلەم
دەت.

• لىستا ژىدەران

۱- مستەڧا، سەرحەد حسين (۲۰۱۵). بىرى نەتەۋەيى و
بەرەنگارى لە شىعەرەكانى (كامەران موكرى) دا. ماستەرنامە،
زانكۆى سلېمانى. فاكەلتى زمان و زانستە مروڧايەتپىيەكان.
سكۆلى زمان.

۲- ئىسماعىل، نەسرین رەۋف (۲۰۱۰). ئەركى شعرى لە
ئەدەبى كوردىدا سالانى ۱۹۲۰-۱۹۵۸. چ. ھەولېر: چاپخانەي
رۆژھەلات.

۳- عبداللە، ارام محمد (۲۰۲۱). بىرى نەتەۋەيەتى و
بەرەنگاروبونەۋە لە كورتە چىرۆكى كوردىدا بە ھونەي (كوى
كورتە چىرۆكەكانم) ي عەبدوللاي ئاگرىن. گوڧارى زانكۆى
گەرميان. پەربەندا (۸). ژمارە (۴).

۴- حسين، بەيان احمد (۲۰۰۷). ھەلبەستا بەرگى ل سەردەمى
شۆرەشا گۆلتى (۱۹۷۶-۱۹۹۱). چ. ۱. دھوك.

۵- بالەكى، يادگار رەسول ھەمەدەمىن (۲۰۰۵). سىماكانى
تازەكرنەۋەي شىعرى كوردى (۱۸۹۸-۱۹۳۲). چ. ۱. ھەولېر: چاپخانا
ۋەزارەتا پەروەردى. دەزگەھى سپىرېزى يى چاپ و ۋەشانى.

۶- محەمەد، ھەمدىيە ھەسەن (۲۰۰۶). لايەنى ھونەرى د
ناڧەرۆكا ھەلبەستا (سەبرى بۆتانى). ناما ماستەرى. زانكوى دھوك.

كولېژا ئاداب. پشكا زمانى كوردى. دھوك.
۷- بەروارى، كامىران (۲۰۰۸). بەلى خانى بابى سىياسەت مەدارا
بوو، گوڧارا پەيڧ. ژمارە (۴۵).

۸- خۆشناۋ، ئەبوبەكر عەبدوللا (۲۰۰۱). شىعرى بەرنگارى
كوردى (۱۹۷۱-۱۹۷۵). نامەي ماستەر. زانكوى دھوك. كولېزى
ئاداب. دھوك.

۹- كاروانى، بەكرشاكىر (۲۰۰۴). عەلى فەتاح دزەيى شاعىر و
نوسەر و تىكوشەر. چاپى يەكەم. چاپخانەي رۆشنىبرى. ھەولېر.

۱۰- مزوروى، ئازاد عبدالعزىز (۲۰۰۲). قەدرى جان شاعىرى
داھىيەر و نىشتمان پەروەر. ھەولېر: دەزگەھى سپىرېزى يا چاپ
ۋەشانى.